Nr 27.

Ankom till riksdagens kansli den 26 april 1945 kl. 2 em.

Utlåtande i anledning av framställningar angående understöd åt efterlevande till vissa i statens tjänst anställda personer m. fl.

Bankoutskottet får härmed avgiva utlåtande över nedannämnda till utskottet hänvisade framställningar rörande understöd åt efterlevande till vissa i statens tjänst anställda personer m. fl., att utgå från anslaget till diverse pensioner och understöd m. m.

Beträffande utredningen i de ärenden, som behandlas i utlåtandet, får utskottet, i den mån redogörelse ej lämnas i det följande, hänvisa till vederbörande proposition (nr 193) och motioner.

I. Försvarsdepartementet.

1:o.

Förre skogvaktaren Emil Hjalmar Rudolf Karlssons änka. I motionen I: 18 hemställer herr *Forslund,* »att riksdagen måtte medgiva, att f. d. skogvaktaren Emil Hjalmar Rudolf Karlssons efterlämnade maka Teresia Cecilia Karlsson må från och med den 1 december 1943 under sin återstående livstid uppbära en årlig pension av 800 kronor».

Av handlingarna i ärendet inhämtas,

att Karlsson var född den 20 december 1876 och avled den 18 november 1943;

att han innehade anställning såsom skogvaktare å Järvafältet under tiden 2 juni 1906—30 juni 1931, vid vilken sistnämnda tidpunkt han på grund av sjukdom, vilken enligt utfärdat läkarintyg med största sannolikhet uppkommit i tjänsten, frånträdde anställningen;

att Karlsson av 1931 års riksdag på förslag av Kungl. Maj:t i punkten 4 av propositionen nr 50 tillerkändes en årlig pension av 1 224 kronor;

att han vid sin död efterlämnade änkan Teresia Cecilia Karlsson, född Karlsson den 14 april 1887, samt en vuxen son;

att bouppteckningen efter Karlsson utvisade en behållning av 18 410 kronor 4 öre;

samt att änkefru Karlsson på grund av sjukdom är för framtiden oförmögen till förvärvsarbete.

I en den 27 januari 1944 dagtecknad skrift anhöll änkefru Karlsson hos Kungl. Maj:t om pension.

Försvarets civilförvaltning framhöll i häröver avgivet utlåtande bl. a., att änkefru Karlsson åtnjöte fri bostad i en av stärbhuset ägd villafastighet, samt anförde vidare, att med hänsyn till storleken av boets behållning och i betraktande av att sonen befunne sig i relativt goda ekonomiska omständigheter ämbetsverket ansåge sig icke kunna tillstyrka den gjorda ansökningen.

Statskontoret förklarade sig med hänsyn till vad försvarets civilförvaltning yttrat svårligen kunna för det dåvarande tillstyrka bifall till framställningen.

Genom beslut den 9 juni 1944 lämnade *Kungl. Maj:t,* som för det dåvarande icke fann skäl bevilja änkefru Karlsson årligt understöd, ansökningen utan bifall.

Utskottet. Enligt utskottets mening äro änkefru Karlssons ekonomiska förhållanden icke sådana, att de i och för sig böra utesluta, att pension beviljas henne. Utskottet vill för sin del tillstyrka, att änkefru Karlsson, vilken till följd av sjukdom är oförmögen till förvärvsarbete, av statsmedel tillerkännes en pension under sin återstående livstid, så länge hon förblir änka. Med utgångspunkt från storleken av den Karlsson beviljade riksdagspensionen får utskottet föreslå, att pensionsbeloppet för änkefru Karlsson bestämmes till 444 kronor för år.

Utskottet hemställer förty,

att riksdagen, i anledning av förevarande motion I: 18, må medgiva, att förre skogvaktaren Emil Hjalmar Rudolf Karlssons änka Teresia Cecilia Karlsson, född Karlsson, må från och med den 1 januari 1945 under sin återstående livstid, så länge hon förblir änka, från anslaget till diverse pensioner och understöd m. m. uppbära en årlig pension av 444 kronor.

2:o.

Förre musikdirektören Victor Alberto Fredrik Brandts frånskilda hustru. I likalydande motionerna I: 185 och II: 290, väckta den förra av herr *Boman* och den senare av fru *Gustafson,* hemställes, »att riksdagen må besluta att till fru Hilma Brandt utbetalas pension ur arméns änke- och pupillkassa efter de grunder riksdagen finner skäliga».

Av handlingarna inhämtas,

att Brandt var född år 1878 och avled år 1940;

att han år 1900 ingick äktenskap med Hilma Maria Fredrika Pegel, vilken är född den 13 januari 1877;

samt att makarnas äktenskap den 22 juli 1935 upplöstes genom dom å äktenskapsskillnad.

I en den 20 februari 1942 dagtecknad skrift anhöll fru Brandt hos Kungl. Maj:t att av nåd erhålla änkepension ur arméns änke- och pupillkassa.

I häröver avgivet utlåtande anförde *arméförvaltningens civila departement:*

Den möjlighet, som numera förelåge för frånskild att få änkepension, hade tillkommit först genom stadgandet i 2 § 2 mom. allmänna familjepensionsreglementet den 16 oktober 1936. Då fru Brandt vore frånskild sedan år 1935, vore nämnda stadgande icke tillämpligt å henne. Enligt före familjepensionsreglementets tillkomst gällande reglemente för arméns nya änke- och pupillkassa den 30 december 1905 hade lagligen frånskild hustru icke varit berättigad till pension. Av principiella skäl ansåge sig departementet icke kunna tillstyrka, att åtgärder vidtoges för beredande av pension åt fru Brandt.

Statskontoret avstyrkte i likhet med civila departementet bifall till ansökningen.

Genom beslut den 5 juni 1942 fann *Kungl. Maj:t* ansökningen ej föranleda någon Kungl. Maj:ts åtgärd.

Frågan om pension åt fru Brandt har tidigare varit föremål för riksdagens prövning i anledning av en *vid 1943 års riksdag* väckt motion om pension åt henne. I häröver avgivet utlåtande (nr 33, p. 4) avstyrkte *bankoutskottet* bifall till motionen under hänvisning till att den möjlighet, som förelåge för frånskild hustru att erhålla familjepension, tillkommit först efter det makarna Brandts äktenskap blivit upplöst, samt till att pensionsfrågan i förevarande fall varit föremål för Kungl. Maj:ts prövning utan att föranleda någon Kungl. Maj:ts åtgärd. *Riksdagen* beslöt i enlighet med utskottets hemställan.

Då några nya omständigheter icke tillkommit, som skulle kunna motivera ett frångående av den ståndpunkt, utskottet vid 1943 års riksdag intog till förevarande pensionsfråga, hemställer utskottet, *Utskottet.*

att förevarande motioner I: 185 och II: 290 icke må till någon riksdagens åtgärd föranleda.

3:o.

Underofficeren av 2:a graden vid flottan Johannes Danielssons änka. I motionen I: 58 hemställer herr *Petersson, Emil,* »att riksdagen måtte medverka till att änkefru Anna Viktoria Danielsson i Karlskrona beviljas något årligt understöd under sin återstående livstid.»

Av handlingarna inhämtas,

att Danielsson var född den 23 september 1876 och avled den 4 augusti 1944;

samt att han vid sitt frånfälle efterlämnade änkan Anna Viktoria Danielsson, född Magnusson den 10 mars 1886, med vilken han ingått äktenskap den 15 augusti 1942.

Utskottet. Enär Danielsson ingått ifrågavarande äktenskap vid en levnadsålder av närmare 66 år, är änkefru Danielsson icke författningsenligt berättigad till familjepension. Att riksdagen skulle, med åsidosättande av härvidlag gällande bestämmelser, tillerkänna änkefru Danielsson pension genom särskilt beslut, kan utskottet av principiella skäl och med hänsyn till uppkommande konsekvenser icke tillstyrka. Utskottet hemställer förty,

att förevarande motion I: 58 icke må till någon riksdagens åtgärd föranleda.

II. Socialdepartementet.

4:o.

Byggnadskontrollanten hos statens arbetsmarknadskommission Hjalmar Bonns son. I en den 2 mars 1945 dagtecknad proposition nr 193 har Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för samma dag, i punkten 1 föreslagit riksdagen medgiva, att byggnadskontrollanten hos statens arbetsmarknadskommission Hjalmar Bonns och hans efterlämnade änka Ellen Maria Bonns, född Moberg, minderårige son Per Gustaf må från och med den 1 november 1943 till och med utgången av det kalenderår, varunder han uppnår 18 års ålder, från anslaget till diverse pensioner och understöd m. m. uppbära ett årligt uppfostringsbidrag å 384 kronor.

Av handlingarna i ärendet inhämtas,

att Bonn var född den 14 april 1894 och avled den 5 oktober 1943;

att han från den 17 februari 1926 till sin död — med undantag av tiden 25 juni—26 november 1926 — var anställd hos statens arbetslöshetskommission, respektive statens arbetsmarknadskommission, och därvid tjänstgjorde såsom biträdande arbetsledare, redogörare och platsledare samt från och med den 10 september 1942 såsom byggnadskontrollant;

att hans avlöningsförmåner, vilka omfattade grundlön och bostadsersättning samt sedan år 1940 jämväl dyrtidstillägg, under de fem sista åren av anställningstiden i medeltal uppgingo till sammanlagt omkring 6 575 kronor;

att han vid sin död efterlämnade änkan Ellen Maria Bonn, född Moberg, vilken är född den 27 juni 1909, och sonen Per Gustaf, född den 22 april 1938;

samt att boupptecknigen efter Bonn utvisade brist.

Utskottet. Utskottet, som icke funnit anledning till erinran mot Kungl. Maj:ts ifrågavarande förslag, får hemställa,

att riksdagen må bifalla Kungl. Maj:ts förevarande framställning.

5:o.

Förre maskinmästaren Hjalmar Bjurströms frånskilda hustru. I motionen I: 17 hemställer herr *Karlsson, Gottfrid,* »att riksdagen beslutar, att pension måtte utbetalas till fru Bjurström, som om familjepensionsreglementet vore tillämpligt å henne, eller, om detta av formella skäl inte kan bifallas, att ett årligt understöd motsvarande pensionsbeloppet måtte utbetalas till fru Bjurström».

Av handlingarna inhämtas,
att Bjurström var född den 9 oktober 1880 och avled den 15 januari 1944;
att han den 25 december 1916 ingick äktenskap med Elsa Lovisa Strömberg, vilken är född den 18 augusti 1888;
samt att makarnas äktenskap den 14 februari 1935 upplöstes genom dom å äktenskapsskillnad.

Utskottet.

Den möjlighet, som föreligger för frånskild hustru att erhålla familjepension, har tillkommit först efter det makarna Bjurströms äktenskap blivit upplöst. Hittills har riksdagen endast i undantagsfall, där alldeles särskilda omständigheter förelegat, medgivit pension åt frånskild hustru, som erhållit äktenskapsskillnad före allmänna familjepensionsreglementets ikraftträdande den 1 juli 1937. Härvid har det i allmänhet varit fråga om frånskild hustru till förutvarande delägare i civilstatens änke- och pupillkassa, inom vilken kassa viss möjlighet förelegat att bereda frånskilda hustrur pension. Vid angivna förhållanden finner utskottet sig nödsakat avstyrka bifall till det i motionen väckta yrkandet.
Utskottet hemställer alltså,

att förevarande motion I: 17 icke må till någon riksdagens åtgärd föranleda.

III. Kommunikationsdepartementet.

6:o.

Vägmästaren Lars Jönssons änka och barn. I motionen II: 414 hemställer herr *Andersson* i Malmö jämte två av andra kammarens övriga ledamöter, »att riksdagen måtte besluta tilldela den pension åt änkefru Märta Jönsson och hennes barn, som skulle tillkommit dessa om pensionsreglementet tillämpats».

Av handlingarna inhämtas,
att Jönsson var född den 5 januari 1880 och avled den 16 mars 1944;
att han innehaft statliga förordnanden såsom torvassistent under tiden 1 juli 1907—30 juni 1917 och såsom torvingenjör under tiden 1 juli 1917—30 juni 1923 samt att verkställa vissa torvströundersökningar under tidsperioderna 1 juli 1923—30 juni 1924, 15 september—30 oktober 1924 och 21 mars—20 november 1925;

att han den 1 januari 1927 anställdes som vägmästare i Torna vägdistrikt;

att han efter uppnådd pensionsålder av 63 år den 1 februari 1943 avgick med pension från sin anställning hos nämnda vägdistrikt;

att han vid sitt frånfälle efterlämnade änka, född 1901, en son, född 1926 och två döttrar, födda 1928 respektive 1941;

samt att vägdistriktet icke ombesörjt familjepensionsrätt för honom.

Över förevarande motion har utskottet i vederbörlig ordning införskaffat utlåtande från statens pensionsanstalt, som hört väg- och vattenbyggnadsstyrelsen.

Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen har anfört i huvudsak följande.

Motionen innefattar ett principiellt spörsmål, som framdeles lärer uppkomma i åtskilliga andra fall. Frågan om familjepension kan nämligen bliva aktuell icke blott för de anställningshavare hos vägdistrikten, vilka redan före tidpunkten för vägförstatligandet blivit pensionerade, utan även för sådana befattningshavare, vilka till följd av nämnda reform blivit övertaliga och på grund därav pensionerats. Det må i detta sammanhang nämnas att åtskilliga vägdistrikt hade ordnat även familjepensionsfrågan för sina anställningshavare.

Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen anser skäligt, att Jönssons efterlevande erhålla pension genom statsverkets försorg. Då förevarande fråga rätteligen borde upptagas till prövning i ett större sammanhang, borde emellertid bl. a. av denna anledning framställning i ämnet i god tid ha gjorts till Kungl. Maj:t, varvid erforderlig utredning rörande förutsättningarna och grunderna för familjepension i här avsedda fall kunnat verkställas av statskontoret och väg- och vattenbyggnadsstyrelsen.

Frågan om familjepensionsrätt för Jönsson övervägdes år 1937 av vägdistriktet. Något formellt hinder för distriktet att ordna denna fråga förelåg icke. Anledningen till att intet blev åtgjort, torde ha varit, att statsbidrag icke utgick å kostnaderna för dylik pension. Om vägdistriktet hade fullföljt sin avsikt att åtaga sig även familjepensioneringen, torde denna ha ordnats huvudsakligen enligt de riktlinjer, som i andra fall följts vid beredandet av familjepensionsrätt åt vägdistriktens personal hos exempelvis Svenska Personal-Pensionskassan. Enligt härvid tillämpade regler skulle pension till enbart änka utgå med $^1/_3$ av tjänstepensionsunderlaget, i detta fall alltså med 1 200 kronor per år. Till änka med barn under 21 år skulle utgå pension enligt följande:

till änka med	ett barn	130 %	av pension	till enbart änka,		
» » »	två »	150 %	» »	» »	»	samt
» » »	tre »	160 %	» »	» »	»	.

Då pension utgår för både änka och barn tillfaller 70 % av familjepensionen änkan; resten delas lika mellan barnen.

Vid de pensionsutfästelser, som vägdistrikten gjort, har i regel pensionsunderlaget reducerats med en tredjedel i sådana fall, då anställningshavarna icke genom avgiftsbetalning själva bidragit till pensioneringen. Dylik reducering skedde emellertid icke beträffande Jönssons tjänstepension, oaktat denne icke erlagt pensionsavgifter. Å Jönssons tjänstepension utgingo tilläggsförmåner motsvarande rörligt tillägg och kristillägg enligt för statstjänstemän gällande grunder. Vägdistriktens pensionsutfästelser ha i regel icke innefattat dylika tilläggsförmåner och ej heller utgå sådana förmåner till de övertaliga anställningshavare hos vägdistrikten, vilka erhållit riksdags-

pension. Huruvida här berörda omständigheter äro av beskaffenhet att böra påverka storleken av den familjepension, som kan komma att utgå i förevarande fall, undandrar sig för närvarande väg- och vattenbyggnadsstyrelsens bedömande.

Statens pensionsanstalt har anfört följande:

Ehuru statsmakterna sträckt sig ganska långt i fråga om pensionsförmåner för personal, som före vägväsendets förstatligande från och med år 1944 varit anställd hos vägdistrikt, lärer staten dock beträffande personal, vilken definitivt avgått före förstatligandet, hittills icke åtagit sig andra pensionsförpliktelser än som skulle ålegat vederbörande vägdistrikt, därest detta fått fortbestå. Att pension av statsmedel skulle beredas efterlevande till den, vilken i likhet med Jönsson med rätt till tjänstepension men utan familjepensionsrätt avgått från anställningen hos vägdistrikt före vägförstatligandet, torde tidigare överhuvud taget icke hava ifrågasatts. Ur principiell synpunkt synes det betänkligt om så skulle ske. Enligt pensionsanstaltens mening föreligger icke anledning för staten att träda emellan i fall, då vägdistrikten icke berett sina tidigare avgångna befattningshavare familjepensionsskydd. Skulle så ske i förevarande fall, måste utan tvivel vittgående konsekvenser befaras uppkomma. Såsom väg- och vattenbyggnadsstyrelsen framhållit kunna nämligen åtskilliga liknande fall antagas komma att inträffa framdeles. Härtill kommer att, om staten skulle sörja för familjepensionering av efterlevande till före vägväsendets förstatligande avgången personal, det med visst fog kunde göras gällande, att staten jämväl i tjänstepensionshänseende borde sörja för dylik personal, där vägdistriktet ej gjort det. På grund av vad ovan anförts finner sig statens pensionsanstalt böra avstyrka bifall till ifrågavarande motion.

Utskottet.

Såsom väg- och vattenbyggnadsstyrelsen framhållit, innefattar den väckta motionen ett principiellt spörsmål av stor räckvidd, enär frågor om familjepension åt efterlevande till anställningshavare eller förutvarande anställningshavare hos vägdistrikt framdeles torde kunna uppkomma i åtskilliga fall. Ett bifall till den föreliggande motionen kan därför befaras medföra vittgående konsekvenser. Med hänsyn härtill finner utskottet sig icke kunna biträda motionärernas förslag. Utskottet är av den uppfattningen, att därest staten anses böra träda emellan genom beviljande av familjepensioner åt efterlevande till här avsedd personal, detta bör ske efter prövning i ett sammanhang av frågan i hela dess vidd. Det torde böra ankomma på Kungl. Maj:t att, om en dylik understödsverksamhet finnes påkallad, verkställa för frågans bedömande erforderlig utredning.

Utskottet hemställer förty,

att förevarande motion II: 414 icke må till någon riksdagens åtgärd föranleda.

IV. Ecklesiastikdepartementet.

7:o.

Docenten Anders Kasten Rönnows barn. Under punkten 2 av förenämnda proposition nr 193 föreslår Kungl. Maj:t riksdagen medgiva, att vart och ett av docenten Anders Kasten Rönnows och hans efterlämnade änka Hulda Maria Elisabet Rönnows, född Pettersson, minderåriga barn Barbro Katarina Elisabet, Hilda Maria Katarina Cecilia, Jan-Peter August Kasten och Amy Helena Maria må från och med den 1 juni 1943 till och med utgången av det kalenderår, varunder barnet uppnår 18 års ålder, från anslaget till diverse pensioner och understöd m. m. uppbära ett årligt uppfostringsbidrag å 384 kronor.

Av handlingarna i ärendet inhämtas,

att Rönnow var född den 24 januari 1897 och avled den 2 maj 1943;

att han år 1928 utnämndes till docent vid Uppsala universitet;

att han under tiden 1929—1935 under sammanlagt närmare två år uppehöll professuren i sanskrit med jämförande indoeuropeisk språkforskning vid universitetet samt under tiden 1 juli 1932—30 juni 1933 motsvarande professur vid Lunds universitet;

att han under tiden 1 januari 1933—31 maj 1941 innehade docentstipendium vid Uppsala universitet;

att hans inkomster vid Uppsala universitet under åren 1937—1940 uppgingo till i medeltal omkring 7 320 kronor och under år 1941 till 3 395 kronor samt att han därefter icke åtnjutit någon inkomst från universitetet;

att han helt ägnade sig åt forskningsverksamhet och icke hade någon befattning vid sidan av universitetstjänsten;

att Rönnow vid sitt frånfälle efterlämnade änkan Hulda Maria Elisabet Rönnow, född Pettersson, vilken är född den 21 mars 1902, samt barnen Barbro Katarina Elisabet, född den 29 augusti 1932, Hilda Maria Katarina Cecilia, född den 5 februari 1934, Jan-Peter August Kasten, född den 3 oktober 1936, och Amy Helena Maria, född den 4 oktober 1941;

samt att bouppteckningen efter Rönnow utvisade en behållning av något över 10 000 kronor, varjämte i bouppteckningen antecknats dels att han ägt livförsäkringar å sammanlagt 13 000 kronor, till vilka hans maka och barn insatts såsom förmånstagare, dels att han — förutom den gäld, till vilken hänsyn tagits vid beräkning av boets behållning — iklätt sig ansvarsförbindelser å sammanlagt omkring 22 000 kronor.

Utskottet. Med biträdande av Kungl. Maj:ts förevarande förslag hemställer utskottet,

att riksdagen må bifalla Kungl. Maj:ts ifrågavarande framställning.

8:o.

Avlidne professorn vid tekniska högskolan Erik Gunnar Asplunds frånskilda hustru. Under punkten 3 av förevarande proposition nr 193 föreslår Kungl. Maj:t riksdagen medgiva, att avlidne professorn vid tekniska högskolan Erik Gunnar Asplunds frånskilda hustru Gerda Augusta Elisabeth Asplund, född Sellman, må från och med den 1 juli 1945 under sin återstående livstid, så länge hon förblir ogift, från anslaget till diverse pensioner och understöd m. m. uppbära en årlig pension å 534 respektive 1 068 kronor, så länge familjepension efter mannen utgår till två respektive ett barn, och därefter å 2 670 kronor; skolande å pensionen utgå rörliga tilläggsförmåner enligt samma grunder som gälla för den, som åtnjuter pension enligt 1936 års allmänna familjepensionsreglemente.

Av handlingarna i ärendet inhämtas,

att Asplund var född den 22 september 1885 och avled den 20 oktober 1940;

att han den 22 juli 1931 utnämndes till professor i arkitektur vid tekniska högskolan, vilken befattning han innehade intill sin död;

att han den 4 augusti 1918 ingick äktenskap med Gerda Augusta Elisabeth Sellman, född den 4 november 1892;

att makarna i äktenskapet hade fyra barn, av vilka ett numera avlidit, och att det yngsta av de övriga, sonen Ingemar, föddes den 14 september 1924;

att äktenskapet upplöstes genom äktenskapsskillnad i november 1934, därvid Gerda Asplund jämlikt mellan makarna träffat avtal berättigades att av mannen uppbära bidrag till sitt och barnens underhåll;

att mannen Asplund vid tiden för äktenskapets upplösning var delägare i civilstatens änke- och pupillkassa;

att han i december 1934 ingick nytt äktenskap, vilket upplöstes genom hans död;

att han i detta äktenskap hade en son, född den 19 februari 1936;

att sedan hans änka ingått nytt äktenskap i november 1941, henne tillkommande änkepension upphört att utgå;

att mannen Asplunds barn efter hans död kommo i åtnjutande av familjepension enligt 1936 års allmänna familjepensionsreglemente samt att sådan pension numera utgår endast till sonen Ingemar, vilkens rätt till pension upphör med utgången av september 1945, ävensom till barnet i det senare äktenskapet;

att Gerda Asplund lider av klen hälsa;

samt att hon saknar tillgångar i vidare mån än att hon utöver lösören äger hälften av en fastighet, taxerad till 45 000 kronor, vilken fastighetsdel tillskiftats henne i samband med äktenskapsskillnaden.

Gerda Asplund har hos Kungl. Maj:t anhållit att komma i åtnjutande av pension.

I ärendet har yttrande avgivits av *statskontoret,* som — jämte det ämbetsverket föreslagit att beslutanderätten i frågor rörande understöd åt frånskild hustru i fall, sådana som det föreliggande, skulle överflyttas å Kungl. Maj:t, ävensom uppdragit riktlinjerna för en sådan understödsverksamhet — beträffande den nu föreliggande framställningen anfört bland annat följande.

Vid den tidpunkt, då Asplunds äktenskap med sökanden upplöstes, var denne delägare i civilstatens änke- och pupillkassa. Reglementet för sagda kassa förutsatte icke, att frånskild hustru skulle kunna erhålla pensionsrätt efter sin avlidne, frånskilde make. Såsom statskontoret i utlåtande över tidigare liknande ansökningar erinrat, hade fullmäktige för nämnda kassa med hänsyn till föreliggande omständigheter av ömmande art i några fall beviljat efterlevande frånskild maka pension till enahanda belopp, som skulle ha tillkommit henne, därest makarnas äktenskap bestått vid mannens död. Efter statsverkets övertagande av änke- och pupillkassan har riksdagen i ett antal fall tillerkänt frånskild hustru pension enligt angivna av kassafullmäktige tillämpade grunder. Omständigheterna i föreliggande fall finner statskontoret i väsentliga avseenden likartade med förhållandena i det av 1944 års riksdag prövade ärendet om pension åt byråchefen E. J. O. J:son Thulins frånskilda hustru. Ämbetsverket vill därför förorda, att sökanden Gerda Asplund tillerkännes pension av statsmedel.

I fråga om beloppet av den pension, som i hithörande fall borde utgå, har statskontoret framhållit, bland annat, att understöd åt frånskild hustru i sådana fall, där annan familjepensionsberättigad icke funnes, borde medgivas med samma belopp, som skulle ha tillkommit vederbörande, därest äktenskapet bestått till mannens död. För den händelse pensionsberättigade barn funnes efter den avlidne, borde understödet åt den frånskilda hustrun självfallet icke få inverka försämrande på barnens pensionsrätt. Utginge pension efter den avlidne till barn i äktenskapet mellan honom och hans frånskilda hustru, borde pensionen åt den senare icke bestämmas högre än som motsvarade skillnaden mellan å ena sidan det belopp, som skulle tillkommit henne och barnet gemensamt, om båda författningsenligt ägt uppbära pension, samt å andra sidan det pensionsbelopp, som utginge till barnet. Efterlämnade den avlidne pensionsberättigade barn i annat gifte, syntes pensionen åt den frånskilda hustrun i analogi med bestämmelserna i 9 § 3 mom. allmänna familjepensionsreglementet böra begränsas att motsvara högst 40 procent av familjepensionstalet eller motsvarande grundbelopp av familjepensionen. Understödet borde upphöra, om vederbörande pensionär trädde i nytt gifte. I enlighet med nu angivna grunder syntes Gerda Asplund böra erhålla pension, så länge hon levde ogift, att utgå med (40/100 × 2 670 =) 1 068 kronor för år, så länge mannens barn i sista äktenskapet uppbure pension efter fadern, och därefter med 2 670 kronor för år.

Föredragande statsrådet har anfört:

Med hänsyn till att antalet uppkommande fall av nu föreliggande slag jämväl i fortsättningen torde bliva jämförelsevis ringa, synes tillräcklig anledning knappast föreligga att överflytta prövningen av dylika frågor till Kungl. Maj:t. Vad beträffar nu förevarande fall, var mannen Asplund vid tiden för äktenskapsskillnaden delägare i civilstatens änke- och pupillkassa. Så-

som i ärendet erinrats hava före kassans övertagande av staten fullmäktige för delägarna i kassan i vissa fall, där ömmande omständigheter förelegat, beviljat pension åt efterlevande frånskild hustru, oaktat hon enligt kassans reglemente icke varit berättigad till sådan, att utgå med enahanda belopp, som skulle ha tillkommit henne, därest äktenskapet bestått till mannens död. Vid sådant förhållande och med hänsyn till de föreliggande omständigheterna vill jag icke motsätta mig, att pension utverkas åt Gerda Asplund.

I fråga om pensionens storlek ansluter jag mig till statskontorets förslag, dock att pensionen, så länge makarnas gemensamma barn uppbär pension, bör i enlighet med de av statskontoret angivna beräkningsgrunderna utgå med 534 kronor. Pensionen torde böra utgå från och med den 1 juli 1945 och bestridas från anslaget till diverse pensioner och understöd m. m. Å pensionen böra utgå samma tilläggsförmåner som tillkomma den, som åtnjuter pension enligt 1936 års allmänna familjepensionsreglemente.

Under erinran att utskottet i sitt utlåtande nr 28 till innevarande riksdag berört de principiella spörsmål rörande pensionering av frånskilda hustrur, som statskontoret upptagit i sitt ovan intagna yttrande, får utskottet, som icke haft någon erinran mot Kungl. Maj:ts nu föreliggande förslag, hemställa, *Utskottet.*

att riksdagen må bifalla Kungl. Maj:ts ifrågavarande framställning.

V. Jordbruksdepartementet.

9:o.

Avlidne distriktslantmätaren Sven Hellen Liedbecks frånskilda hustru. Under punkten 4 av förenämnda proposition nr 193 föreslår Kungl. Maj:t riksdagen medgiva, att avlidne distriktslantmätaren Sven Hellen Liedbecks frånskilda hustru Bertha Albertina Lovisa Liedbeck, född Norlin, må från och med den 1 juli 1945 under sin återstående livstid, så länge hon förblir ogift, från anslaget till diverse pensioner och understöd m. m. uppbära en årlig pension å 818 kronor 40 öre, så länge familjepension efter mannen utgår till makarnas son Carl-Johan Patrik, och därefter å 1 636 kronor 80 öre; skolande å pensionen utgå rörliga tilläggsförmåner enligt samma grunder som gälla för den, som åtnjuter pension i enlighet med bestämmelserna i kungörelsen den 4 juni 1937 (nr 356).

Av handlingarna i ärendet inhämtas,

att Liedbeck var född den 14 december 1888 och avled den 17 september 1931;

att han den 10 juni 1913 konstituerades till lantmäteriauskultant samt den 1 januari 1921 till extra lantmätare;

att han den 16 maj 1929 utnämndes till distriktslantmätare i Sollentuna distrikt, vilken befattning han innehade till sin död;

att han den 24 september 1910 ingick äktenskap med Bertha Albertina Lovisa Norlin, född den 5 februari 1887;

att makarna i äktenskapet hade 2 barn, sönerna Per-Henrik Fridolf Ludvig, född den 18 september 1916, och Carl-Johan Patrik, född den 8 april 1926;

att Stockholms rådhusrätt genom utslag den 10 juli 1930 dömde till äktenskapsskillnad mellan makarna, därvid makarna berättigades att hava vårdnaden, mannen om den äldre sonen och hustrun om den yngre;

att mannen Liedbeck den 22 augusti 1931 ingick nytt äktenskap, vilket upplöstes genom hans död;

att hans änka ingick nytt äktenskap den 26 september 1936;

att boupptecknigen efter honom utvisade en behållning av omkring 9 000 kronor;

att han vid sitt frånfälle var delägare i civilstatens änke- och pupillkassa;

att barnen efter hans död kommo i åtnjutande av familjepension från kassan samt att pension numera utgår endast till sonen Carl-Johan Patrik, vilken i sådant hänseende för närvarande uppbär ett belopp av 1 636 kronor 80 öre för år jämte tilläggsförmåner;

att Bertha Liedbeck är medellös och enligt läkarintyg på grund av allmän kraftnedsättning och blodsjukdom icke torde kunna försörja sig själv;

samt att sönerna, av vilka den äldre är sjuklig och den yngre studerar, icke äro i stånd att bidraga till moderns försörjning.

Statskontoret har i ärendet anfört följande.

Av handlingarna framgår, att distriktslantmätaren Liedbeck vid tidpunkten för sitt frånfälle var delägare i civilstatens änke- och pupillkassa. Såsom lantmäteristyrelsen framhållit i ärendet förutsatte icke reglementet för sagda kassa, att frånskild hustru ägde rätt till pension efter sin avlidne, frånskilde make. I utlåtande över en tidigare liknande framställning (proposition nr 203/1939, p. 6) har statskontoret erinrat om vissa likartade fall, där fullmäktige för kassan med hänsyn till föreliggande omständigheter av ömmande art beviljat efterlevande frånskild maka pension till enahanda belopp, som skulle hava tillkommit henne, därest makarnas äktenskap bestått vid mannens död. Efter statsverkets övertagande av änke- och pupillkassan har riksdagen i ett antal fall — av vilka här må erinras om det vid 1944 års riksdag förekommande ärendet angående byråchefen hos kontrollstyrelsen E. J. O. J:son Thulins frånskilda hustru — tillerkänt frånskild hustru pension enligt angivna av kassafullmäktige tillämpade grunder. Statskontoret, som finner omständigheterna i förevarande ärende väsentligen likartade med dem, som förelågo i fallet Thulin, anser sig därför för sin del böra förorda, att sökanden Bertha Liedbeck berättigas uppbära understöd av statsmedel. Vad beträffar storleken av det understöd, som bör tillerkännas henne, må erinras om att en sökandens son i äktenskapet med Liedbeck för närvarande uppbär kassapension efter fadern med 1 636 kronor 80 öre för år jämte tilläggsförmåner. Därest sökanden varit författningsenligt berättigad till änkepension, skulle hennes och sonens sammanlagda pension jämlikt kungörelsen den 4 juni 1937 (nr 356) hava tillsammans utgjort 2 455 kronor 20 öre, varav änkan skulle hava ägt uppbära så stor del som motsvarar 80 procent av delaktighetsbeloppet. Självfallet synes beviljandet av understöd åt sökanden icke få medföra nedsättning av den pension, vartill sonen är författningsenligt berättigad. Understödet åt sökanden synes därför, så länge sonen uppbär pension, böra utgå med belopp motsvarande

skillnaden mellan kronor 2 455: 20 och 1 636: 80, eller kronor 818: 40 för år jämte tilläggsförmåner. Sedan sonens pension upphört att utgå, vilket inträffar när han uppnår 21 års ålder eller med utgången av april månad 1947, bör sökanden få åtnjuta understöd med belopp motsvarande författningsenlig hel änkepension eller kronor 1 636: 80 för år jämte tilläggsförmåner.

Föredragande statsrådet har anfört följande.

Med hänsyn till omständigheterna i nu förevarande ärende — vilka äro likartade med dem, som föreligga i det under föregående punkt behandlade fallet — vill jag icke motsätta mig, att förslag förelägges riksdagen om pension åt Bertha Liedbeck. Emot den av statskontoret föreslagna beräkningen av pensionen har jag intet att erinra. Pensionen torde böra utgå från och med den 1 juli 1945 och bestridas från anslaget till diverse pensioner och understöd m. m. Å pensionen böra utgå samma tilläggsförmåner som tillkomma den, som åtnjuter pension i enlighet med bestämmelserna i kungörelsen den 4 juni 1937 (nr 356).

Med biträdande av Kungl. Maj:ts förevarande förslag hemställer utskottet, *Utskottet.*

att riksdagen må bifalla Kungl. Maj:ts ifrågavarande framställning.

VI. Handelsdepartementet.

10:o.

Förre torvingenjören Thure Gustaf Torgny Björkmans änka. Under punkten 5 av förenämnda proposition nr 193 föreslår Kungl. Maj:t riksdagen medgiva, att förre torvingenjören Thure Gustaf Torgny Björkmans änka Lilly Maria Karolina Björkman, född Hultenberg, må från och med den 1 november 1944 under sin återstående livstid, så länge hon förblir änka, från anslaget till diverse pensioner och understöd m. m. uppbära en årlig pension av 804 kronor.

Av handlingarna i ärendet inhämtas,

att Björkman var född den 27 januari 1871 och avled den 24 oktober 1944;

att han från och med år 1903 till och med juni 1936 innehade statsanställning såsom torvtjänsteman, till en början såsom torvassistent samt från och med den 1 maj 1904 såsom andre torvingenjör (torvingenjör);

att han såsom torvingenjör senast uppbar ett årligt arvode av 4 000 kronor jämte ålderstillägg å sammanlagt 1 000 kronor ävensom oreglerat dyrtidstillägg, varjämte han ägde uppbära arvode för vissa utförda utredningsarbeten m. m.;

att Björkman av 1936 års riksdag tillerkänts en årlig pension från anslaget till diverse pensioner och understöd m. m. av 3 000 kronor;

att han vid sin död efterlämnade änkan Lilly Maria Karolina Björkman, född Hultenberg, vilken är född den 8 september 1880, samt tre vuxna barn;

att boupptecknigen efter Björkman utvisade en behållning av 876 kronor 50 öre;

att änkefru Björkman enligt läkarintyg på grund av kronisk ledgångsreumatism är varaktigt oförmögen till arbete;

samt att barnen icke i någon större utsträckning torde kunna bidraga till moderns försörjning.

Utskottet. Utskottet, som icke funnit anledning till erinran mot Kungl. Maj:ts ifrågavarande förslag, får hemställa,

att riksdagen må bifalla Kungl. Maj:ts förevarande framställning.

Stockholm den 26 april 1945.

På bankoutskottets vägnar:

HARALD ÅKERBERG.

Närvarande: se anteckning å utlåtande nr 26.

457759. Stockholm, Isaac Marcus Boktryckeri-Aktiebolag, 1945.